

Devlet Eğitiminin Eleştirisi

George H. Smith

Ekonomi Profesörü

Çeviren: Hüseyin Vural

Smith devlet eğitimi eleştirisi hakkındaki dizisine, oksijeni keşfeden İngiliz Joseph Priestley tartışmasıyla başlar.

Seçkin tarihçi Bernard Bailyn, Amerikan eğitim tarihi hakkındaki kitapların, devlet okullarının sözde mükemmel başarılarını anlatmak için bir araç olarak, öğretmenlik mesleğindeki için “bir mesleğe başlama yöntemi” olmaya başladığını, 1960 yılındaki kitabında öne sürmüştür. Böyle metinler, “etkili bir akademik topluluğun patristik edebiyatıydı”¹ ve tüm alan, “uzun süreli akademik iç yetiştirme”² (academic inbreeding) tipik sonuçları olan yetersizliğin ve ölçüsüzlüğün aşırılığını gözler önüne sermiştir.”

Michael Katz, David Tyack, Clarence Karier, Paul Violas, Colin Greer ve başkaları tarafından eğitim tarihi üzerine yapılan revizyonist çalışmaların dışa yansımalarının fark edildiği 1970’ler boyunca, bu durum, çarpıcı biçimde değişti. Bu revizyonist çalışmaların en mühimlerinden birkaçı, örneğin Joel Spring³ ve E.G. West’in eserleri, liberteryen bakış açısıyla yazılmıştı.

1 Patristik edebiyat, milattan sonra 8.yüzyıldan önce Hristiyanlar tarafından yazılmış çalışmalardan oluşan, Yeni Ahit’i içermeyen, yazılı kaynaklar bütünüdür. Ayrıntılı bilgi için lütfen bkz. <http://global.britannica.com/topic/patristic-literature> (Son erişim:25.02.2016) (ç.n)

2 Akademik iç yetiştirme, (academic inbreeding) akademik çevrede üniversitenin kendi mezunlarını öğretim üyesi olmak için işe alma uygulamasıdır. (ç.n)

3 Joel Spring’in *A Primer of Libertarian Education* adlı eseri Türkçe’ye “Özgür Eğitim” adıyla kazandırılmıştır. (ç.n)

Tarihçilerin bu yeni akımı, Amerika'daki devlet eğitiminin başarısını - devlet eğitimi ile ilgili tepkisel eleştiriye karşın - insanî reformun zaferi olarak tasvir eden Ellwood Cubberley gibi geleneksel tarihçiler tarafından çizilen devlet eğitimi hakkındaki pembe tablonun yanlış olduğunu gösterdi. Revizyonistler farklı bir bakış açısı sundular: Vergi destekli zorunlu eğitim için mücadele siyasi gücün, toplumsal kontrolün ve kayıtsız, güçlü bürokrasinin tekrar eden bir masalıydı.

Revizyonistler, çocukların refahının (okur yazarlık öğretimi gibi) eğitimde artan devlet müdahalesini arzulayan reformcular için kısmen önemsiz bir mesele olduğunu iddia ettiler. Bunun yerine, 19. yüzyıl reformcuları zihinlerinde, "göçmenleri Amerikalılaştırma", Katolikleri "Hristiyanlaştırma", devlete mutlak saygı göstermeyi öğretme ve statükonun değerlerini aşılama gibi çeşitli toplumsal amaçlara sahiptiler.

Eğitim tarihi hakkındaki revizyonist çalışmalara, en hafif deyimiyile, hak ettiği değer verilmemektedir. Bazıları, Amerikan eğitiminin problemlerinden vesveseli entelektüellerin popüler öcüsü olan kapitalizmi sorumlu tutmaktadır. Örneğin, *Kapitalist Amerika'da Eğitim'de*⁴ (1976), Samuel Bowles ve Herbert Gintis "uyuşturucu, intihar, akli dengesizlik, kişisel güvensizlik, cinsel saldırganlık, depresyon, yalnızlık, bağnazlık ve nefreti..." kapsayan hemen hemen her kötülüğü kapitalizmin üstüne yığmaktadır. Bu, gerçekten kötü bir haber, fakat kapitalist olmayan ülkelerde böyle problemlerin mevcut olmadığını bilmek en azından iyi bir şey. (Bu tarz Marksist saçmalıklar sadece akademisyenlerin yanına kar kalıyor.)

Biz, iyi revizyonist çalışmalar arasında da tedirgin edici bir kusura rastlıyoruz: Çünkü bu çalışmaların çoğu, 19. ve 20. yüzyıllar boyunca liberteryen devlet eğitimi eleştirisi geliştirenlere pek kulak vermiyor. Gerçi, serbest piyasa eğitimi savunucuları - veya 19. yüzyıl Birleşik Krallığı'nda kendilerini tanımladıkları gibi, "İradeciler" (Voluntaryists) - eğitimde devlet kontrolünün, revizyonistlerin sonrasında şikayet ettikleri problemlere yol açacağını öngördüler.

İradeciler, eğitimin geleneksel tarihinde az bir ilgi gördü. En önemli şahısların birkaçından hiç bahsedilmedi ve oldukça olumsuz bir açıyla anlatıldıkları kadarıyla tartışıldılar. Devlet eğitimi tuzaklarına karşı uyarıcı ve onun yerine serbest piyasa eğitimi arzulayan İradeciler, özellikle alt sınıflar için toplumsal gelişmeye inatçı bir şekilde savunan *laissez-faire*'in doktriner savu-

4 Samuel Bowles and Herbert Gintis, *Schooling in Capitalist America: Educational Reform and Contradictions of Economic Life*, 1976. (ç.n.)

nucuları olarak, özetle, umursanmadılar. Tüm bunlara rağmen, çoğu İradeci, eğitimde yenilik yapan kimselerdi. Onlar, tabiri caizse, ödemeye bütçesi yetmeyenler için ücretsiz olan ve gönüllü araçlarla finanse edilen okulları kuran ve destekleyen, kendi dönemlerinin mütemadiyen eğitimsel yenilikçileriydi.

18. yüzyılın en önemli İradecisi, oksijenin keşfiyle bilinen, başarılı ve çok saygın, meraklı bilim adamı İngiliz Joseph Priestley'di (1733-1804). (Priestley maden suyunu da keşfetmiştir.) Kendini "liberal üniteren" olarak tanımlayan bir papaz olan Priestley, 18. yüzyılın en fazla göze çarpan bilgilerinden biriydi. Benjamin Franklin'in ve diğer seçkin bilim adamlarının arkadaşı olan Priestley, felsefe, bilim, teoloji, dil bilgisi, Avrupa tarihi, Hristiyanlık tarihi ve eğitimin yeni metotlarını kapsayan şaşırtıcı konu çeşitliliğinde yüz ellinin üzerinde kitap yazdı.

Ayrıca, Priestley, 18. yüzyılın en iyi ve en tutarlı liberteryen kitapçılarından biri olan ve önceden yayınlanmış eseri *Dr. Brown'nun Eğitim Kanunu Üzerine Notlar*'ı içeren *Devletin Temel İlkeleri Üzerine Bir Deneme*'yi (*An Essay on the First Principles of Government-1771*) yazdı. Bu kitapta, Priestley'in devlet eğitimine ilişkin sert eleştirisini görüyoruz.

Dr. John Brown, İngiliz kültürünün sözde ahlaki çöküntüsünden yakın bir kaç kitap yazmış ünlü bir yazardı. *Sivil Özgürlük Üzerine Düşünceler*'de (*Thoughts on Civil Liberty*) Brown, İngiltere'nin problemlerine çare olması için Sparta modeli tekçi devlet eğitiminden⁵ tekrar tekrar alıntı yaptı. Farklılık ve rekabetin, ilerlemenin (bilhassa bilginin ilerlemesi) gerekli önkoşulları olduğuna inanan Priestley, bunların hiçbirine değer vermezdi. Sparta, antik dünyadaki "bizim yorumladığımız en kötü devlet"ti, "insanı onun doğal haklarının en azıyla koruyan ve üye olabilmek için tercihin en az olduğu hayatı isteyen insanın devletiydi." Priestley devam ediyor:

"Tüm komşu ülkelerde, yaşam sanatları gelişirken, Sparta onun eskiden kalma barbarlığını devam ettirdi ve yaklaşık 100 yıla yakın süre zarfında (Yunanistan'ın geri kalanında, bilim ve sanatın en verimli olduğu dönemini içeriyor) ne bir şair ne de bir hatip, tarihçi veya ressam yetiştirdi. Bence, hayatın kısmen zevk alındığı ve zihnin ve bedenin kabiliyetlerinin tam kullanıma ve doyuma sahip olduğu Atina'nın karışık hali Sparta'nın vahşi homojenliğine tercih edilirdi."

Priestley, her toplumda bazı sabit kuralların var olması gerektiğini anlamıştır; ama sınırlı devlet taraftarı olarak, tamamen güce dayanan devlet kurumlarının "toplumun hoşgörülebilir düzenini" sağlayabilmek için ihtiyaç duyulan en azla sınırlamayı gerektiğini savunmuştur. Buna göre, dini, ticari ve eğitim aktivitelerini kapsayan tüm toplumsal kurumların bu hukuki çer-

5 Eğitimde Sparta modeli hakkındaki ayrıntılı bilgiye yazarın linkteki yazısından ulaşabilirsiniz. <http://www.libertarianism.org/publications/essays/excursions/roots-state-education-part-1-spartan-model> (Son erişim: 25.02.2016) (ç.n.)

çeve içinde kendiliğinden bir şekilde gelişmesi için serbest bırakılmaları gerekir: “Bu bir evrensel kuraldır, gelişme durumunda olan her şeye daha fazla özgürlük verilirse, o daha mükemmel olacaktır.”

Elektriğin Tarihi ve Mevcut Durumu (History and Present State of Electricity-1767) kitabının önsözünde, Priestley bilim tarihinin insan bilgisinin ilerlemesinin en iyi örneğini sağladığını iddia etmiştir: “İnsanın, idrakinin en büyük faydasını, en soylu nesnelere anlayarak ve bunların güçlerini artırarak; doğanın güçlerini elde ederek ve onu kendi bakış açısına yöneltmesi yoluyla, insanlığın güvenliğinin ve mutluluğunun her gün gelişiyor olması sayesinde elde ettiğini anlamış olduk.”

Çoğu Aydınlanma düşünürleri gibi, Priestley düzgün şartlar sağlanırsa, bilginin süresiz olarak ilerlemeye devam edeceğine inandı. Fakat devlet eğitimi tavsiye eden çoğu Aydınlanma düşünürlerine karşın Priestley, ilerleme için eğitim serbestliğini gerekli saymıştır. *Devletin Temel İlkeleri Üzerine Bir Deneme*'de (*An Essay on the First Principles of Government*) ifade ettiği gibi:

“Eğer eğitimi, ona en çok benzer olan diğer zanaatlerle benzerliği üzerinden tartışarsak, kullanılmış, mükemmel hale getirilmiş insan doğasını, sınırsız özgürlüğe izin vererek ve hatta insan doğasını yönetmedeki fütursuzluk nedeniyle, anlamayı hiç bekleyemeyiz. Görünürde düzensiz ve yeni eğitim yöntemlerinden, belki, olağanüstü ve olağandışı ortaya çıkabilir. En azından, böyle üretimlere adil fırsatlar oluşacaktır. Eğer bahsi geçen garip ve alışılmamış bir şey bu sınırsız eğitim serbestliğinden dolayı oluşacaksa, insana, hayata dair farklı müesseseler, böyle sıra dışı dâhilere istihdam sağlayacak gücü bulabilir.”

Priestley Sparta modeli üzerine başka bir eleştiriyle devam eder. Onun tercihinin, serbest piyasa eğitimi olan Atina modeli olduğu açıktır:

“Eğitim, en kapsamlı tanımıyla ele alınırsa, tam olarak “*insanı inşa eden*” şeydir. Eğitime ilişkin bir yöntem, haliyle, sadece bir tür insan yetiştirir; ama daha mükemmel olan insan doğası onun yatkın olduğu çeşitlilikten oluşur. Eğitimle ilgili tekçi ve standart sistemler aracılığıyla insanlığı her zaman aynı tutmaya gayret etmek yerine, daha fazla çeşitlilik yaratmak için umut vaat eden her şeyi içeren serbest anlayışı müsaade edilmelidir. Atinalıların çoğulcu karakteri, Spartalıların tekçi karakterine veya herhangi bir homojen ulusal karaktere kesinlikle tercih edilirdi. Özgün karakterlerin büyük bir çeşitliliğini içeren Atina sisteminin, evrensel olarak İngiltere'nin yararına olduğu düşünülebilir mi? Ve, bu nedenle, bu sistem Fransa'ya, İspanya'ya ve İtalya'ya tercih edilebilir mi?

Tekçilik hayvan yaratılışının bir karakteristiğidir.”

Priestley'in devlet eğitimine muhalefeti, soyut teorinin ötesine dayanır. Priestley'in döneminde, varolan eğitim kurumları Oxford ve Cambridge, yozlaşmaları nedeniyle, bazı saygın İngiliz entellektüelleri tarafından sert eleştirilere hedef olmuştu. *Yazılarım ve Hayatımdan Anılar (Memoirs of My Life and Writings)* adlı kitabında Edward Gibbon — gelmiş geçmiş en mükemmel tarihi eserlerden biri olan *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi 1776-1788 (The History of the Decline and Fall of the Roman Empire)* yazarı

-“Magdalen Koleji’nde (Oxford Üniversitesi’ndeki kurucu kolejlerden biri) on dört ay geçirdiğini, bu on dört ayın tüm hayatındaki en boş ve yararsız dönem olduğunu” yazdı. Gibbon’a göre, “Oxford’da profesörlerin önemli çoğunluğu, uzun yıllar boyunca öğretim kisvesi altında her şeyi boş vermişlerdi.”

“İnanılmaz gelebilir ancak Oxford’da yaşamış biri olarak düşüncelerimi siyasal bilgeliğe ve efendi ahlakının olumlu ve tarafsız şahitliğine dayandırmak zorundayım. Dr. Adam Smith, Oxford profesörlerinin öğrenci sayısını artırmalarını ve öğrencilerin şükranını hak etmelerini zorlaştıracak gönüllü bağışlarla maaşlarının ödenmesi yerine çalışmak zorunda veya denetlenme endişesi olmaksızın sabit maaş rahatlığında güvende olmalarını, onların tembelliklerinin nedeni olarak saptamaktadır.”

Akademik memuriyet Oxford ve Cambridge’de durgunlaşmaya neden olurken, rekabetçi İskoç Üniversiteleri, Amerika’dan ve Avrupa’dan en iyi profesörlerin ve öğrencilerin çoğunu çekerek Avrupa’nın en ünlü üniversiteleri haline geldi.

İngiltere’de, Muhalifler veya Anglikan kilisesine bağlı olmayanların — yani, Anglikan Kilisesi’nin “Dinin 39 Maddesi” metnine taraftar olmayı reddedenlerin — Oxford ve Cambridge’de okumaları yasaklanmıştır. O üniversitelerin durgun hali göz önünde tutulduğunda, bu gelişme, ‘her işte bir hayır olduğunu’ ispatlamıştır. Muhalifler “Muhalif Okullar” (Dissenting Academies) olarak bilinen kendi okullarını kurdular ve bu özel kurumlar genellikle bilimdeki en son gelişmeleri öğretmek için İngiltere’nin en yenilikçi okulları oldular.

Eğitimin ironisi, eğitim kalitesindeki üstün olan müesses üniversiteleri yasadışı ilan etmesidir. Fakat, bu Warrington Akademisi’nde (Liverpool’da) 1761’den başlayarak altı yıl ders veren Joseph Priestley’i heba etmemiştir. Priestley’in İngiliz Başbakan’ına yazdığı mektuptaki gibi:

“Bize karşı üniversitelerin kapısını kapatmakla ve öğrenme araçlarını kendinize saklı tutmakla, bizi cahil bırakmayı ve size daha az rahatsızlık vermemizi sağlamak konusunda muktedir olduğunuzu düşünüyor olabilirsiniz. Fakat, aşçıyı ve adaletsiz bir şekilde, öğrenmenin merkezinin dışında bırakılmamız ve kendi aramızda bilimsel eğitim için büyük masraflar karşılığında bulduğumuz çarenin işlemleriyle bizler, daha aydınlanmış bir dönemde şekillenmiş, çok daha özgür ve bu nedenle gerçekten özgür, eğitime cevap verecek daha iyi hesaplanmış kurumlarımızla avantaja sahibiz. Bu yüzden, sizin üniversiteleriniz tepeler ve barajlarla korunmuş durgun su havuzuyken, biz doğal yatağında ilerleyerek tüm ülkeyi bereketlendiren nehirler gibiyiz.”

Libertarianism.org sitesindeki ilk makalemde,⁶ vicdan hürriyeti talep eden bir liberteryenin bu hürriyeti dinden başka diğer alanlara nasıl genişletilebileceğini tartışmıştım. Bu tartışma, eğitim özgürlüğü için Priestley’in nezdinde yapılmış olan çağrının aynısıdır. Onun, “*Birmingham Sakinlerine Hitaben*,

⁶ <http://www.libertarianism.org/publications/essays/excursions/religious-toleration-versus-religious-freedom> (Son erişim: 25.02.2016)

Tanıdık Mektuplar'da (*Familiar Letters, Addressed to the Inhabitants of Birmingham-1790*), belirtmiş olduğu gibi "Herhangi bir kişinin neden başka bir kişinin dini için yaptığı ödemedenden daha fazla, başka bir kişinin dil bilgisi, felsefe veya herhangi bir şeyi öğrenmesi için ödeme yapmaya zorlanmasına bir sebep göremiyorum."